

2. Іванюк Т. В. Використання медіапродуктів у навчанні технологій як засіб підвищення мотивації навчання. Теорія та методика навчання і виховання. 2019. №1. С. 59–68.
3. Ширяєва О. В. (2018). Медіапродукти в навчанні технологій: використання та перспективи. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Педагогіка. 2018. №1. С. 50–55.

Оришанський Л. В.

доктор пед. наук, професор,
завідувач кафедри технологічної та професійної освіти,
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка

ВІТЧИЗНЯНА ВИЩА ОСВІТА В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Із допомогою даних Державної служби статистики України здійснимо спробу проаналізувати сучасний стан і проблеми вітчизняної вищої школи. Так, із переходом суспільства на ринкові відносини заклади вищої освіти (ЗВО), яких у 2021 – 2022 н.р. налічувалося 386 [1], стали рівноправними суб'єктами ринкової економіки. У повсякденному лексиконі замість слів «освіта і навчання» все частіше почали вживати терміносполуку «освітні послуги», а успішність й ефективність вишу почали розглядати крізь призму наповнення його фонду розвитку. На жаль, потрібно визнати, що більшість вітчизняних ЗВО (передовсім приватних), які були створені у період некерованого зростання, донині не мають відповідної для якісного проведення освітнього процесу матеріально-технічної бази, у них фактично відсутні бібліотечні фонди, штат таких вишів складається переважно з сумісників, здебільшого викладачів «сусідніх» державних ЗВО або й навіть учителів загальноосвітніх шкіл. Про наукові школи, напрями фундаментальних і прикладних досліджень, багаторічні освітянські традиції в таких «університетах» мова взагалі не йдеться. Звісно, право заробляти на освіті державою було надано, і його поки ніхто не скасовував, однак вимоги до якості вищої освіти мають бути однакові для вишів усіх форм власності.

За останнє десятиліття частка студентів у державних ЗВО, які здобувають освіти на договірній основі збільшилася до 59,4 % [1]. Зрозумілою й логічною є зацікавленість ЗВО у наборі студентів, які навчаються за контрактом, оскільки вони наповнюють позабюджетний фонд, створюючи додаткові можливості для гідної оплати праці, преміювання науково-педагогічних працівників, розвитку інфраструктури, оновлення матеріально-технічної бази тощо. З іншого боку, підвищення зацікавленості в наборі на платну форму навчання призводить до зниження якості контингенту студентів. Беручи до уваги істотно нижчі вимоги до студентів платної форми навчання, можна говорити про зниження освітнього потенціалу академічних груп загалом, а також мотивації та здатності до навчання кожного окремого студента.

Інша проблема, що викликає стурбованість українського суспільства, яке виказало бажання пришвидшеного вступу до ЄС, – це недостатня готовність вишів до інтернаціоналізації вищої освіти. Хоча Україна й приєдналася до Болонського процесу, який започаткував структурну модернізацію національних систем вищої освіти, однак на практиці це не призвело до ефективної інтеграції вітчизняної освітньої системи в європейський науковий та освітній простір. З іншого боку, в останні роки було реалізовано низку напрямів трансформації у підготовці фахівців із вищою освітою, а саме: забезпечення прозорості освітніх програм; створення умов для можливості порівняння освітніх програм у різних європейських університетах; реалізація Європейської кредитно-трансферної системи (ECTS) як базового інструменту для зарахування навчальних дисциплін, опрацьованих студентами в інших університетах та ін. Та все ж, слід визнати, що так і не запрацювала система академічної мобільності, яка надає змогу студентам отримати доступ до нових якісних освітніх програм,

дослідницької діяльності, вдосконалюватися у володінні іноземними мовами, здійснювати культурний обмін тощо.

Ще одним наслідком стихійного формування ринку освітніх послуг є невинправдано високий випуск фахівців соціально-економічних і гуманітарних напрямів. Аналіз контингенту студентів в останні роки демонструє подальший вибір не на користь педагогічного, аграрного, інженерно-технічного або природничо-наукового напрямів, які закладатимуть фундамент повоєнної відбудови й інноваційного розвитку промисловості. Й далі постерігається перевиробництво «офісних» працівників при очевидному дефіциті працівників, що забезпечать вихід вітчизняної економіки з глибокої кризи. Популярним стає жарт, що скоро менеджерам стане ніким керувати, а правникам – нікого буде захищати. Тому потрібні спеціальні зусилля держави щодо впорядкування структури напрямів підготовки фахівців, її гармонізації з потребами економіки та суспільства. Такі заходи неможливі без широкої профорієнтаційної роботи, спрямованої на формування потреб молоді людини реалізувати свій потенціал у галузі перспективних напрямів виробництва та сфери послуг, яким притаманний інноваційний характер розвитку.

Очевидно, що одним із ключових чинників ефективного функціонування вищої школи є кадрове забезпечення (2014 р. – 137993 НПП; 2020 р. – 127493 НПП) [2]. Аналіз статистичних даних свідчить про зростання показника кількості студентів, що припадають на одиницю науково-педагогічного складу працівників із ученими ступенями. Хоча чисельність професорсько-викладацького складу вітчизняних ЗВО поступово зменшується, однак водночас стрімко зростає їхній середній вік. Так, наприклад, середній вік кандидатів наук, доцентів, які працюють на посадах завідувачів кафедр, нині сягнув 52,4 років, а докторів наук, професорів – 59,5 років [2]. Це доволі тривожний сигнал, який свідчить про відсутність діючої системи оновлення кадрового потенціалу ЗВО, втрату мотивації талановитої молоді до науково-педагогічної діяльності. Недостатній рівень оновлення кадрового резерву зумовлений передовсім низьким рівнем заробітної плати (середньомісячна заробітна плата штатних працівників в освітній галузі у 2022 р. становила 11999 грн. [3], тобто в межах 450 €). За даними Державної служби статистики, освіта нині перебуває в п'ятірці найбільш низько оплачуваних вітчизняних галузей [3]. Очевидно, що молодому викладачеві, якому нелегкий шлях до доцента чи професора ще належить пройти, розв'язуючи низку побутових й особистих проблем, подібний рівень доходів і підвищені вимоги стають малопривабливими.

Для розв'язання вище зазначених й інших актуальних проблем, після перемоги в російсько-українській війні, мають бути створені належні умови, зокрема:

1) забезпечення реальної самостійності й незалежності ЗВО, посилення механізмів їх фінансової підтримки;

2) кардинальний перегляд розміру оплати праці НПП та її оцінка за об'єктивними критеріями;

3) першочерговість капіталовкладень в освітній процес (матеріально-технічна база, цифрові технології, бібліотечний фонд, кампуси та ін.) та збільшення інвестицій в науку;

4) зміна методології підготовки НПП для вищої школи, використання нових форм інтеграції освітнього і наукового процесів в аспірантурі, мотивування до активного вивчення іноземних мов;

5) застосування ефективних інновацій змістовного, методичного й організаційного характеру, зокрема: перехід до нових сучасних методик і форм організації освітнього процесу (коучінг, тьюторство, менторство, тайм-менеджмент, проєктні технології та ін.);

6) упровадження ефективних механізмів практичного виконання вимоги часу – забезпечення умов для «освіти впродовж життя»;

7) дотримання принципів партнерства та студентоцентрованого навчання;

8) забезпечення глобальної інтернаціоналізації вищої освіти й активізація процесу академічної мобільності в навчальній і науковій діяльності;

9) здійснення системного контролю якості вищої освіти за європейськими критеріями і стандартами.

Отже, зміна філософії розвитку системи вищої освіти – це складний процес, тернистий шлях помилок і перемог. Лише долаючи кризовий стан, змінюючи зміст, форми і способи організації освітнього процесу у ЗВО, створюючи принципово нове інформаційно-технологічне освітнє середовище, вдосконалюючи професійно-педагогічну культуру, система вищої освіти зможе відповісти на виклики часу та стати ефективним ресурсом сталого розвитку України.

Список використаних джерел

1. Вища та фахова передвища освіта в Україні у 2021 році. Державна служба статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua/>
2. Освіта в Україні: виклики та перспективи інформаційно-аналітичний збірник. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2020/metod-zbirka-osvita-ta-covid-2020.pdf>
3. Середньомісячна заробітна плата штатних працівників за видами економічної діяльності у 2010-2022 роках. Державна служба статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua/>

Оршанський Н. Л.

аспірант,

Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка

ВПЛИВ ЗАСОБІВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАКОНОМІРНОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ТА СУПЕРЕЧНОСТІ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ

Система освіти в Україні вступила в період фундаментальних змін, що характеризуються новим розумінням її цілей та цінностей, усвідомленням необхідності переходу до неперервної освіти «впродовж життя», новими концептуальними підходами до розроблення та використання методик і технологій навчання. Реалізація численних завдань, що стоять перед системою освіти на сучасному етапі, неможлива без використання методів і засобів інформатизації.

Інформатизація системи освіти – це широкомасштабний процес, який здійснюється за різними напрямками. На основі аналізу наукової літератури [1 – 4] встановлено, що інформатизація освіти передбачає:

1) удосконалення механізмів управління системою освіти на основі використання автоматизованих банків даних науково-педагогічної інформації, інформаційно-методичних матеріалів, а також комунікаційних мереж;

2) оновлення методології та стратегії відбору змісту, методів, форм, засобів навчання і виховання, що відповідають завданням розвитку особистості в сучасних умовах інформатизації суспільства;

3) створення методичних систем навчання, зорієнтованих на розвиток інтелектуального потенціалу здобувача освіти, формування умінь самостійно набувати знання, здійснювати інформаційно-навчальну, експериментально-дослідницьку діяльність, застосовувати різні види самостійної діяльності з обробки інформації;

4) створення та використання комп'ютерних тестуючих, діагностуючих методик контролю й оцінки рівня знань здобувачів освіти.

Вплив *засобів інформаційних технологій* (ЗІТ) на закономірності освітнього процесу та суперечності процесу навчання подані в адаптованих нами таблицях (таблиці 1 і 2), які найбільш повно відображають ситуацію, що склалася на сьогодні.